

האם טראמפ שינה את עמדת ארה"ב ביחס לירושלים?

ד"ר ליאור להרס*

המאמר [התפרסם ב-NRG](#) ב-13 לדצמבר 2017

האם הצהרת טראמפ מבטאת שינוי היסטורי במדיניות ארה"ב בנושא ירושלים? מצד אחד בהצהרת טראמפ יש חידוש כי המדיניות המסורתית של ארה"ב לא כללה הכרה רשמית בירושלים כבירת ישראל. לאורך השנים, המדיניות האמריקאית – כפי שבאה לידי ביטוי בין השאר בהצהרת השגריר גולדברג (1967), הצהרת השגריר יוסט (1969), הצהרת השגריר סקראנטון (1976), מכתב הנשיא קרטל לסאדאת (1978), תכנית רייגן (1982) ומכתב מזכיר המדינה בייקר למשלחת הפלסטינית בתהליך מדריד (1991) – קבעה שמעמד הקבע של ירושלים יוסכם במשא ומתן בין הצדדים, הגדירה את מזרח ירושלים חלק מהשטח שנכבש ב-1967, וכללה התנגדות לסיפוח הישראלי של מזרח ירושלים ולבניית שכונות התנחלויות בשטח זה. הנשיא קלינטון (2000) ומזכיר המדינה קרי (2016) אף דיברו במפורש על שתי בירות, או בירה משותפת, בירושלים. טראמפ אמר דברים אחרים.

יחד עם זאת, טראמפ הבהיר בנאומו שארה"ב לא נוקטת עמדה ביחס לסוגיות הליבה, ובכלל זה בשאלת גבולות הריבונות הישראלית בירושלים שתצטרך להיות מוסכמת על ידי הצדדים לסכסוך עצמם. בכך, הוא הדגיש שמשמעות ההצהרה שלו מוגבלת וכי למעשה גם הוא מחויב לעמדה המסורתית על פיה שאלת הגבולות בירושלים תלויה במשא ומתן ישראלי-פלסטיני.

טראמפ לא הבהיר למה כוונתו במונח "ירושלים" ולא הבחין בדבריו בין מזרח ומערב העיר (אם כי המוסדות הישראליים אליהם התייחס נמצאים כולם במערב ירושלים). ניתן לפרש את דבריו כמעבר מהכרה אמריקאית דה-פקטו במערב ירושלים כבירת ישראל (שבאה לביטוי בין השאר בפגישות וביקורים שערכו לאורך השנים מנהיגים אמריקאים בחלק זה של העיר) להכרה דה יורה (שגם הפלסטינים יכולים להסכים לה, אך רק בהקשר של הסכם שלום שיכלול בירה פלסטינית במזרח ירושלים).

נראה שהצהרת טראמפ נועדה לאזן את החלטת הנשיא לתת שוב על הצו לדחיית העברת השגרירות לירושלים בחצי שנה ואת הקביעה שתהליך העברת השגרירות צפוי להימשך שלוש או ארבע שנים. זהו דפוס פעולה דומה לזה שנקט טראמפ בנושא הסכם הגרעין עם איראן, שם הוא ניסה לטשטש את החלטתו שלא לסגת מההסכם באמצעות נאום תוקפני נגד איראן.

הצהרת טראמפ תיבחן על פי ההשלכות והתוצאות שלה. בעיני ממשלת ישראל היא נתפסת כהישג מדיני חשוב אך היא יכולה להוביל לתגובות נגד שיזיקו לישראל: (1) התגובות ברחבי העולם להצהרת טראמפ יוכלו דווקא לחדד ולהבהיר את הקונצנזוס הבינלאומי בנושא ירושלים ולצייר את עמדת טראמפ כחריגה בנוף הבינלאומי (בדומה לנושאים נוספים בהם טראמפ בחר להחריג את ארה"ב מהעמדה המקובלת בזירה הבינלאומית, כמו הסכם האקלים בפריז); (2) ירושלים היא סוגיה בעלת משמעות סמלית עמוקה בעולם הערבי והמוסלמי, וגורמים שונים שם יוכלו לעשות שימוש בהצהרת טראמפ כדי לגייס ולשלהב את דעת הקהל, להחזיר את הסכסוך עם ישראל לראש סדר היום, ולאחד סביבו מחנות ופלגים שונים בתקופה של מחלוקות וסכסוכים פנימיים; (3) ימים יגידו כיצד ישפיע הצעד בו נקט טראמפ על התפקיד ההיסטורי של ארה"ב כמתווכת בתהליך השלום. הצד הפלסטיני כבר קבע שהצהרת טראמפ פוסלת את ארה"ב בעיניהם מתפקיד זה. מצב של היעדר גורם בינלאומי משמעותי שמקובל כמתווך על שני הצדדים לסכסוך הוא מצב מסוכן, במיוחד כשקיימת אפשרות של הסלמה והתלקחות בשטח.

* ד"ר ליאור להרס הוא עמית מדיניות במכון מיתוים ועמית פוסט-דוקטורט מטעם מכון ישראל במרכז טאוב ללימודי ישראל באוניברסיטת ניו יורק.